

УДК 614.253.5 (076.5)

DOI 10.11603/me.2414-5998.2019.3.10645

Н. Ю. Щербатюк

ORCID 0000-0003-2155-7329

ResearcherID Q-9301-2016

І. М. Горішний

ORCID 0000-0002-7109-4652

ResearcherID Q-6289-2016

І. Б. Черноמידз

ORCID 0000-0002-9797-7891

ResearcherID Q-7426-2016

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»***ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК
ПРИ ВИВЧЕННІ ПЕДІАТРІЇ****N. Y. Sherbatyuk, I. M. Horishnyi, I. B. Chornomudz***I. Horbachevsky Ternopil State Medical University***STUDYING BY STUDENTS PRACTICAL SKILLS OF PEDIATRICS**

Анотація. У статті проаналізовано особливості засвоєння практичних навичок при вивченні педіатрії. Звертається увага на специфіку самого об'єкта пізнання – здорову та хвору дитину у різні вікові періоди. Запропонований алгоритм пізнання: «Знаю – розумію – бачив – робив – вмю». Підкреслена роль активної позиції студента в навчальному процесі. Студент, спостерігаючи за роботою викладача під час навчально-лікувального процесу, вчиться мистецтва спілкування з батьками хворої дитини та налагоджування контакту між лікарем та дитиною. Така практика дає можливість студенту втілювати складову алгоритму «бачив». В усіх нових навчальних програмах акцент робиться на самостійній роботі студента. Але ця складова навчального процесу буде ефективною для студента лише при умові достатнього багажу знань. Для цього доцільно проводити практичні заняття в клініці методами рольової гри чи дискусії малими групами. Приміряючи на себе роль лікаря, студент починає відчувати потребу в удосконаленні своїх знань, з'являється бажання до професійної самореалізації, самоосвіти та саморозвитку. Застосування вищенаведених особливостей дає можливість студенту краще оволодіти практичними навичками та допомагає скласти іспит ОСКІ, а також підготуватися до державного професійно орієнтованого іспиту на 6 курсі.

Ключові слова: вікові періоди; алгоритм; практичні навички.

Abstract. This article analyzes the peculiarities of practical skills gaining in the process of studying pediatrics. Attention is paid to a healthy or a sick child of different age as the main object of the study. An algorithm of learning was proposed: "I know – I understand – I saw – I did – I'm able to do again". The role of the student's active position in the educational process is underlined. A student, observing the work of the teacher during the educational process, learns how to communicate with the parents of a sick child and with the child personally. This practice allows the student to implement the "saw" component of the algorithm. The individual work of the student is underlined in all the new training programs. But this component of the learning process will be effective only in case of a deep base of knowledge. For this purpose, it is advisable to do practical classes in the clinic using role-games or discussions in a small groups. The student will feel the need to improve his knowledge while "playing" the role of a doctor. He will have a desire for professional self-education, self-realization, and self-development. All mentioned above will give students possibility to master practical skills and will help them to pass OSCE, and to prepare for a state professionally-oriented graduating exam.

Key words: age periods; algorithm; practical skills.

Вступ. Сучасна реформа системи охорони здоров'я вимагає від вищої медичної школи спеціаліста, який за рівнем теоретичних знань і практичних умінь відповідає міжнародним стандартам. Підготовка конкурентоспроможного випускника

можлива лише при впровадженні нових форм і методів навчання та реалізації стратегії проблемно-орієнтованого навчання, створення умов для активної позиції студента в навчальному процесі [4]. Сучасна охорона здоров'я характеризується стрімким ростом високотехнологічних засобів діагностики,

© Н. Ю. Щербатюк, І. М. Горішний, І. Б. Черноמידз

лікування, профілактики і реабілітації пацієнтів. Кількість практичних навичок, які повинен опанувати лікар, значно зростає. На сьогодні не завжди можливим є забезпечення навчального процесу, відпрацювання обов'язкових практичних навичок й алгоритмів надання невідкладної та екстреної допомоги тематичними пацієнтами та хворими з відповідними невідкладними станами. Окрім цього, у зв'язку з наближенням до запровадження страхової медицини права пацієнта вимагають їхньої згоди на виконання тих чи інших дій, з точки зору освітнього процесу, з кожним роком все більш актуальними стають правові аспекти навчання студентів біля ліжка хворого тактичних навичок.

Глобальні трансформації, що відбуваються в суспільстві, зумовлюють нагальну потребу суттєвих техногенних змін в освіті. Важливу роль при цьому відіграє пошук нових технологій, які суттєво пришвидшать адекватну підготовку висококваліфікованих спеціалістів з якісно новим ступенем знань. Рівень оволодіння практичними навичками є своєрідним індикатором професійної компетентності майбутніх лікарів, конкурентоздатність яких залежить не тільки від якості оволодіння сучасними медичними знаннями, але й від мотивації та рівня сформованості їх самооцінки, яка є складним особистісним утворенням і належить до фундаментальних психологічних властивостей людини. Проте невміння адекватно співвідносити власні потенціальні здібності з реальними вимогами негативно позначається на кінцевому результаті діяльності, а саме її якості, що визначає особливе значення цих компонентів (професійна самооцінка і рівень домагань) у роботі лікаря, від особистісних характеристик та дій якого залежить життя людини.

Відомо, що оволодіння практичними навичками на належному рівні інтенсифікує вивчення та засвоєння навчального матеріалу, стимулює цікавість до предмета і активізує мислення, а в подальшому розширює кругозір лікаря, сприяє своєчасному і грамотному наданню медичної допомоги хворим. Досягнення бажаного максимального ефекту при вивченні медичних дисциплін можливе лише тоді, коли студент отримує глибокі основи теоретичних знань, але й освоює та вдосконалює своє практичне вміння.

Тому пошук нових підходів в оптимізації засвоєння практичних навичок студентом з формуванням системи застосування, що складає основу його майбутньої професійної майстерності, є особливо актуальним у період реформування медичної галузі [3].

Мета статті – покращити якість засвоєння практичних навичок студентами на кафедрі дитячих хвороб, акцентуючи увагу на особливостях дитячого віку та необхідності попереднього чіткого відпрацювання навичок на фантомі, а також враховуючи активну роль студента в навчальному процесі.

Теоретична частина. Труднощі в засвоєнні педіатрії, як однієї із найскладніших клінічних дисциплін, визначаються специфікою самого об'єкта пізнання – здорова і хвора дитина різного віку. Усі дії стосовно дитини повинні базуватися на глибокому розумінні та знанні вікових анатомо-фізіологічних особливостей дитячого організму. Допомогає оволодіти практичними навичками схема «Знаю – бачив – робив – вмію» [2].

Етап «Знаю» – це теоретична підготовка до практичного заняття студента, використовуючи підручники, матеріали до практичних занять, презентації лекцій, які розміщені на веб-сторінці кафедри: мудли, посібники по підготовці до ОСКІ (об'єктизований структурований клінічний іспит) [6] та по алгоритмах практичних навичок [1].

Етап «Бачив» – це сумісна робота викладача та студента на практичному занятті, причому активна позиція студента в цьому моменті навчального процесу має вирішальне значення. Оптимальним варіантом засвоєння практичної навички є робота в центрі симуляційного навчання, відпрацювання навичок на фантомах із закладеними комп'ютерними програмами. Відпрацювати практичну навичку на дитині важко, беручи до уваги негативізм дитини на контакт із великою кількістю незнайомих людей, що характерно для раннього дитячого віку, небажання мами спілкуватися зі студентами та викладачем, що зумовлено тривогою у зв'язку з хворобою дитини. Тому показ викладачем практичної навички в стаціонарі вимагає максимальної зосередженості студентів, оскільки можливість для кожного провести пальпацію, перкусію, аускультацию практично відсутня, тому треба бути зібраним та сконцентрованим, щоб побачити, як викладач проводить об'єктивне обстеження хворого та мати можливість виконати ту чи іншу практичну навичку, поки поведінка дитини дає можливість це виконати.

Врешті, у світовій медичній практиці оптимальним варіантом для засвоєння студентами практичних навичок на перших етапах вивчення дисципліни є робота з фантомами та муляжами [5, 7, 8].

У випадку огляду дитини студентом обов'язковим є виконання всіх деонтологічних аспектів: привітатися, пояснити мету своїх дій, запитати дозволу,

не проявляти негативізм, якщо мама відмовить студенту в огляді дитини.

Студенти мають можливість допрацювати алгоритм «Знаю – бачив – робив – вмію» у симуляційному центрі, де, зокрема, студенти 5 курсу з неонатології відпрацьовують невідкладну допомогу новонародженому, студенти 6 курсу оволодівають навичками медичної допомоги при невідкладних станах у дітей, студенти другого курсу вчать елементів догляду за дитиною раннього віку (закапування очей, носа, очисні та лікувальні клізми, гігієнічні ванни). Тут активна позиція студента в навчанні відіграє вирішальну роль, адже якщо хтось не зрозумів зразу, як виконати практичну навичку, то викладач на фантомі має можливість показати і перевірити її виконання в кожного студента. Практика проведення практичних занять зі студентами старших курсів показує, що у них виникають труднощі в розрахунку доз препаратів для лікування дитячих захворювань. Це вимагає від викладача додаткових зусиль щодо навчання методики розрахунків і необхідності вивчення студентом форм випуску та доз основних препаратів. Тому студенти повинні мати перелік препаратів та їх дози, що застосовуються в педіатрії для лікування дітей, і використовувати їх у навчальному процесі.

Але наша класична педіатрична школа дає можливість зрозуміти роль роботи викладача та студента біля ліжка хворого. Студент, спостерігаючи за роботою викладача під час навчально-лікувального процесу, вчиться мистецтва спілкування з батьками хворої дитини та налагоджування контакту між

лікарем та дитиною. Така практика дає можливість студенту втілювати складову алгоритму «бачив». У навчальних програмах багато уваги приділяється самостійній роботі студента. Але ця частина навчального процесу буде ефективною для студента лише за умови достатнього багажу знань. Для цього доцільно проводити практичні заняття в клініці методами рольової гри чи дискусії малими групами. Приміряючи на себе роль лікаря, студент починає відчувати потребу в удосконаленні своїх знань, з'являється бажання до професійної самореалізації, самоосвіти та саморозвитку. Позитивну роль у засвоєнні практичних навичок можуть мати заняття в науковому гуртку та участь у науковій роботі. Бачити результат ефективності вивчення практичних навичок по тій чи іншій методиці ми зможемо при екзаменуванні студента на іспиті ОСКІ та на державному професійно-орієнтованому іспиті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Удосконалення засвоєння практичних навичок у клініці дитячих хвороб – це складний і тривалий процес. Схема «Знаю – бачив – робив – вмію» повинна допомогти студенту в роботі як біля ліжка хворого, так і в симуляційному центрі. Глибокий аналіз якості здачі студентами 3–5 курсів ОСКІ дозволить удосконалити методику оволодіння практичними навичками в педіатрії.

У перспективі слід продовжувати навчати студентів методів обстеження інфекційних хворих і їх лікування, щороку оновлюючи базу практичних навичок, використовуючи новітні досягнення медичної науки.

Список літератури

1. Алгоритми практичних навичок в педіатрії : навч. посіб. / [О. Є. Федорців, Т. О. Воронцова, У. М. Цідилко та ін.]. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2006. – 180 с.
2. Деякі аспекти підвищення якості викладання в педіатрії / Ю. М. Нерянов, Л. М. Боярська, І. В. Солодова [та ін.] // Медична освіта. – 2005. – № 1. – С. 16–18.
3. Івченко В. К. Про деякі проблеми практичної підготовки фахівців / В. К. Івченко, П. С. Меженський, О. І. Швець // Проблеми медичної науки та освіти. – 2001. – № 3. – С. 32–33.
4. Ковальчук Л. Я. Самостійна робота – невід'ємний елемент навчання студентів / Л. Я. Ковальчук // Сучасні аспекти організації самостійної позааудиторної роботи студентів, лікарів-інтернів, курсантів : матеріали навч.-метод. конф. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. – С. 35.

5. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посіб. / П. І. Сікорський. – К. : Вид-во Європейського університету, 2004. – 127 с.

6. Федорців О. Є. Об'єктивний структурований клінічний іспит з пропедевтики педіатрії / О. Є. Федорців, М. І. Кінаш. – 2-ге вид., без змін. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2016. – 120 с.

7. Ann K. Allen. Research skills for Medical Students / Ann K. Allen. – SAGE Publication Inc., 2012. – P. 264.

8. Dr. John Willison. A Handbook for research skills development and assessment in the curriculum / Dr. John Willison. – Centre for Learning and Professional Development University of Adelaide, 2009. – P. 85.

References

1. Fedortsiv, O.Ye., Vorontsova, T.O., & Tsidylo, U.M. (2006). *Alhorytmy praktychnykh navykiv v pediatrii: Navchalnyi posibnyk [Algorithms of practical skills in pediatrics]*. Ternopil: Ukrmedknyha [in Ukrainian].
2. Nerianov, Yu.M., Boiarska, L.M., & Solodova, I.V. (2005). *Deiaki aspekty pidvyshhennia yakosti vykladannia v pediatrii [Some aspects of improving the quality of teaching in pediatrics]*. *Medychna osvita – Medical Education*, 1, 16-18 [in Ukrainian].
3. Ivchenko, V.K., Mezhenkyi, P.S., & Shvets, O.I. (2001). *Pro deiaki problemy praktychnoi pidhotovky fakhivtsiv [About some problems of practical training of specialists]*. *Problemy medychnoi nauky ta osvity – Problems of Medical Science and Education*, 3, 32-33 [in Ukrainian].
4. Kovalchuk, L.Ya. (2001). *Samostiina robota – nevidiemnyi element navchannia studentiv [Independent work is an integral element of student learning]*. *Suchasni aspekty orhanizatsii samostiinoi poza audytornoj roboty studentiv, likariv-interniv, kursantiv. Navch-metod. konf. – Modern aspects of organization of independent work outside the classroom of students, interns, cadets: Materials teaching method. Conf.* Ternopil: Ukrmedknyha [in Ukrainian].
5. Sikorskyi, P.I. (2004). *Kredytно-modulna tekhnolohiia navchannia: Navch. Posib. [Credit transfer learning technology]*. Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu [in Ukrainian].
6. Fedortsiv, O.Ye., & Kinash, M.I. (2016). *Obiektivnyi strukturovani klinichni ispyt z propedevtyky pediatrii [Objective structured clinical examination of propaedeutics of pediatrics]*. Ternopil: Ukrmedknyha [in Ukrainian].
7. Ann K. Allen (2012). *Research skills for medical students*. SAGE Publication Inc.
8. Dzhon Uyillison (2009). *A handbook for research skills development and assessment in the curriculum*. Centre for Learning and Professional Development University of Adelaide.

Отримано 04.03.19
Рекомендовано 11.03.19

Електронна адреса для листування: gorishniy@tdmu.edu.ua